

İmam Musa Sədrin həyat və fəaliyyətinin xronologiyası

www.imamsadr.ir

“Cənubi Livan Müdafiə Komitəsi”nin heyət üzvləri, Kəfərşuba, İsrail hücumundan sonra, 10 iyun, 1975-ci il. Soldan sağa: Basiliyos əl-Xuri – Sayda və Deyrül-Qamar marunilərinin arxiyepiskopu, Nəcib Qeys – Hasbaya druzilərinin qazısı, İmam Musa Sədr – heyət rəhbəri, Boulos əl-Xuri – Sayda, Sur və Mərcayun bölgələri üzrə Yunan-Pravoslav Kilsəsi arxiyepiskopu, Şeyx Əhməd Zeyn – Sayda və Hasbaya sünnilərinin qazısı, Corc Həddad – Sur və Mərcayun bölgələri üzrə Roma-Katolik Kilsəsi arxiyepiskopu.

1928

4 iyun: İmam Musa Sədr Qum şəhərində dünya gəlir. Sədrilər ailəsinin əsl Cənubi Livanın Cəbəl-Amil bölgəsinin Şu-hur kəndindən idi. Bu ailənin nəsil şəcərəsi İmam Musa bin Cəfərə gedib çatır.

1934

İbtidai təhsilinə Qumda başlayır və 1947-ci ildə orta məktəbi başa vurur.

1941

Qum Seminariyasına daxil olur və dini təhsilini ictihad dərəcəsinədək davam etdirir. Qumdakı müəllimlərindən biri də azərbaycanlı filosof Əllamə Təbatəbai idi.

1950

Tehran Universitetinin hüquq fakültəsində iqtisadiyyat üzrə təhsil almağa başlayır və 1953-cü ildə məzun olur. O, müasir elmlər üzrə akademik təhsil alan ilk ruhani alimlərdən idi. Paralel olaraq Qum Seminariyasındakı təhsil və tədrisini də davam etdirir.

1954

Dini təhsilini artırmaq məqsədilə Nəcəfə gedir. Burada mədəni semi-

*İmam Musa Sədr;
Qum Seminariyasın-
da təhsil aldığı illər.*

3

*İmam Musa Sədr
əmisisi oğlu Ayətullah
Şəhid Seyid Məhəmə-
məd Baqir Sədrlə,
1969-cu ilin yayı.*

narların keçirilməsinə təşəbbüs göstərən “Müntəda ən-Nəşr Forumu”na qoşulur. Forumun idarə heyətinə üzv seçilib. Nəcəfdə olarkən daha bir azərbaycanlı filosofdan – Bakının Qala kəndindən olan Şeyx Sədrəddin Badkubeyidən təhsil alır.

1958

*“Cəbəl-Amil Texniki
Peşə Məktəbi”, Dr.
Mustafa Çamran
tələbələri.*

Qum Seminariyasına qayıdaraq bir qrup elm adamı ilə birgə “İslam Məktəbi” dərgisini təsis edir. Dərginin baş redaktorluğunu öz üzərinə götürür. Bu dərgidə onun bir neçə məqaləsi dərc olunub. “İslam Məktəbi” Qum Seminariyasının nəşr etdiyi ilk dini-mədəni dərgi idi.

1959

Bu ilin sonlarında Livanın Sur şəhərinə gedərək Livan şüalarının dini lideri İmam Seyid Əbdülhüseyn Şərəfuddinin canişini kimi fəaliyyətə başlayır. Bu səlahiyyətə Seyid Şərəfuddinin şəxsi vəsiyyəti əsasında layiq görülür. Bundan əvvəl 1955 və 1957-ci illərdə də bura səfər etmişdi.

1961

İctimai və təşkilatçılıq fəaliyyətinə əsas Seyid Şərəfuddin tərəfindən qoyulmuş “Yardım və Xeyriyyə Cəmiyyəti”ni dirçəltməklə başlayır, bunun ardınca təhsil, peşə, sağlamlıq və dini maarifləndirmə sahəsində bir sıra ictimai müəssisələr təsis edir. Öldə olunan ən önəmli nailiyyət isə ictimai işlərdə və cəmiyyətin inkişafında qadına xüsusi rol verməkdən ibarət idi. Bu məqsədlə atılan mühüm addımlara sosial və sağlamlıq proqram-

larının, eləcə də yardım fondlarının təşkilindən ibarət bir dəstək layihəsi çərçivəsində Sur şəhəri və ətrafında maarifləndirmə və yoxsulluqla mübarizə kurslarının təsis olunmasını da əlavə etmək olar.

1963

8 iyun: Roma Papası XXIII İoannın Sur şəhərində keçirilən anım mərasimində iştirak edərək onun barəsində bu sözləri deyir: “Ədalət, sevgi, azadlıq və sadəlik ona göz yaşını tökdü”.

6 iyul: Roma Papası VI Pavelin tacqoyma mərasimində iştirak edir. İmam Musa Sədr bu mərasimə dəvət olunan yeganə müsəlman din adamı idi.

21 avqust: Avropaya etdiyi iki aylıq səfərdən sonra öz açıqlamasında qeyd edir ki, onun bu səfərdə məqsədi müasir mədəniyyətlər və onların inkişafının əsas bünövrəsi ilə tanış olmaqdan ibarət idi.

1964

6 aprel: Livan Simpoziumu tərəfindən Livanın dini və demoqrafik tərkibi, dinlər və məzhəblərarası dialoq və s. mövzularda çıxış üçün dəvət olunaraq simpozium üzvləri ilə əməkdaşlıq və birgə fəaliyyətə başlayır. Mişel Əsmərin nəzarəti altında olan simpoziuma Livanın bir çox intell-
ektual, mədəni, elmi, ictimai və siyasi xadimləri üzv idilər.

5

Dekabr: “Qızlar Pansionatı” və “Əl-Hüda Məktəbi”ni təsis edir. Qızlar Pansionatında təhsildən əlavə, dərzilik və evdarlıq peşələri də tədris edilirdi. Əl-Hüda Məktəbi isə bağça və birinci sinifdən ibarət idi.

1966

15 avqust: Bir mətbuat konfransı keçirərək Livan şiələrinin vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına dair tələb və təklifləri açıqlayır. Bir sıra müntəzəm araşdırma, müzakirə və fəaliyyətdən sonra bu təşəbbüs öz əksini tapır və parlamentdə Ali Şiə Şurasının təsis edilməsinə dair qanunun təsdiqi ilə başa çatır. Bu addım ümum Livan səviyyəsində inkişaf, yoxsulluğun aradan qaldırılması, ölkənin və cənub bölgəsində yaşayan əhəlinin müdafiəsi üçün bir başlanğıc idi.

1967

8 fevral: Qərbi Afrikada yaşayan livanlı emiqrantlarla tanışlıq, onların

*İmam Musa Sədr;
Seneqalın paytaxtı
Dakarda mühazirə
verərkən, 1967-ci il.*

durumu ilə maraqlanmaq və öz ölkələri ilə əlaqələrinin bərpası məqsədilə bölgəyə səfər edir. Burada Kot-d'İvuar Respublikasının prezidenti Ufue-Buanini ilə görüşür. Seneqalın prezidenti Leopold Sedar Senqorla görüşündə isə seneqallı kimsəsiz uşaqlar üçün simvolik yardım hədiyyəsi təqdim edir. Senqor İmam Musa Sədrin bu addımını müsbət dəyərləndirərək onun vətəndaşlarda vətənpərvərlik və imanın artmasına böyük təsir göstərən fəaliyyətlərini xüsusi maraqla izlədiyini demişdi.

1969

22 may: Ali Şiə Şurasının rəhbəri vəzifəsinə seçilir və şuarının iş planını açıqlayır.

29 may: Livanda mövcud olan müxtəlif dini konfessiyaların dünyaya açılan mədəni pəncərələr olduğunu qeyd edir.

22 avqust: Livan dini liderləri ilə əlaqə yaradaraq onları İsrailin Məscidül-Əqsanı yandırması cinayəti qarşısında qətiyyətli mövqe nümayiş etdirmək üçün bir araya gəlməyə çağırır.

1 oktyabr: Livan sünnilərinin müftisi Şeyx Həsən Xalidə tarixi bir məktub yazaraq onu dini ayinlərin birləşdirilməsinə, o cümlədən dini bayramların birgə qeyd olunması və müştərək azan formasının qəbul edilməsinə dəvət edir.

Oktyabr: Cəbəl-Amil Texniki Peşə Məktəbini təsis edir. Bir müddətdən sonra məktəbin idarəçiliyi Dr. Mustafa Çamrana həvalə olunur.

1970

29 yanvar: Cənubi Livanın İsrail hücumları qarşısında müdafiəsinə çağırış üçün təbliğat kompaniyası başladır, icbari hərbi xidmətə çağırışla bağlı qanun qəbul edilməsini və inkişaf layihələrinin həyata keçirilməsini tələb edir, həmçinin əhalini də kəndlərdə qalıb, köçməməyə çağırır.

20 may: Livan dini liderlərinin iştirakı ilə Cənubi Livan Müdafiə Komitəsini təsis edir.

26 may: Dinc kütləvi tətilə çağırış edir. Livanın hər bölgəsindən xalqın müxtəlif təbəqələri, etnik və dini qrupların nümayəndələri bu tətildə iştirak edirlər. Tətil nəticəsində Livan dövləti Cənubi Livanın gücləndirilməsi, inkişafı və yoxsulluğun aradan qaldırılması məqsədilə Cənub Şurasını təsis edir.

10 avqust: Fələstin probleminə dəstək üçün bir sıra Avropa ölkələrinin paytaxtlarına periodik səfərlər edir. Almaniyanın Bonn şəhərində keçirilən mətbuat konfransında Fələstin problemini işıqlandırır və Beytul-Müqəddəs yəhudiləşdirilməsi cəhdlərini ittiham edir.

30 avqust: Fransada keçirilən mətbuat konfransında bunları deyir: “Fələstin faciəsi dünyanın vicanına bulaşmış qara ləkədir. Fələstin xalqının mübarizəsi dinlərin və Qüdsün müqəddəsliyinin müdafiəsindən ibarətdir”. Həmçinin əlavə edir: “Ərazisində dinlərin birgə yaşayışına görə Livan dini və mədəni bir qaçılmazlıqdır”.

1971

2 mart: Kral II Həsənin dəvəti ilə Mərakeşə səfər edir və Fəs şəhərindəki əl-Qarauin Universitetinin şəriət fakültəsində çıxış edir.

29 mart: İslam Araşdırmaları Akademiyasının VI konfransında iştirak etmək üçün

İmam Musa Sədr; İslam Araşdırmaları Akademiyasının V konfransı, Qahirə, 6 mart, 1970-ci il. Şəkildə əl-Əzhər Universitetinin rektoru Şeyx Məhəmməd əl-Fəhham da müşahidə edilir.

Misirə səfər edir. Bu konfransda milli və dini problemlərin həlli istiqamətində bir sıra təkliflər irəli sürür.

2 aprel: Süveyş Cəbhəsinə baş çəkir. Bir neçə həftə bölgədə qalaraq əsgərlərlə görüşlər keçirir, məscidlərdə camaat namazı qıldırır, dinə möhkəm sarılmağın və Fələstinin azadlığı uğrunda müqəddəs mübarizəyə çağırışın vacibliyini qeyd edir.

1 dekabr: İngiltərəli keşiş Herbert V. Adamsa Orta Şərqdə insan faktorunun reallığı barədə məktub yazaraq bildirir ki, Livanda müxtəlif dinlərin mövcudluğu mütləq xeyirdir, lakin sektarian bir sistem mütləq şərdir. Buna baxmayaraq, siyasi feodalizm buna müqəddəslik qazandırır.

İmam Musa Sədr və Orta Asiyanın müftisi Şeyx Ziyaüddin Babaxanov, Rusiya, 1972-ci ilin qışı.

1972

20 dekabr: Cənubi Livanın Cuveyya kəndində İsrailin artan hücumları nəticəsində meydana gələn təhlükə barədə bəyanat yayımlayır. Həmçinin Cənub bölgəsinin müqavimətini dəstəkləmək məqsədilə siyasi və təbliğati fəaliyyətini gücləndirərək daxili və xarici ictimaiyyətə ünvanlanmış bəyanatlar yayımlayır, məscid, kilsə və universitetlərdə çıxışlar edir, eləcə də Livan hökumətinin cənub bölgəsinin müdafiəsi və yoxsul məntəqələrin inkişafı sahəsindəki səhlənkarlığının nəticələri barədə xəbərdarlıq edir.

24 noyabr: Orta Asiya və Qazağıstan müftisi Şeyx Ziyaüddin Babaxanovun dəvəti ilə Sovet İttifaqına səfər edir. Səfər zamanı Azərbaycanda da olur. Livana qayıtdıqdan sonra bu ziyarət barədə təəssüratlarını belə ifadə edir: “Xüsusilə, əhalisinin əksəriyyəti şiə müsəlmanlar olan Azərbaycanda oldum. Onların məscidləri və tamamilə düzgün qaydada yerinə yetirilən dini adət-ənənələri ilə tanış oldum”.

1973

Yanvar: Həcc ziyarəti məqsədilə Səudiyyə Ərəbistanına səfər edir və ölkə başçısı Kral Feysəllə görüşür. Müsəlmanların həmrəyliyi və Qüdsdəki müqəddəs islami məkanların aqibəti Sədrlə Feysəl arasındakı danışıqların əsas mövzusunı təşkil edirdi. Daha sonra Bəhreyn, Qətər və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə gedərək bu ölkələrin başçıları ilə görüşür.

20 may: Cümə namazı xütbəsində qeyd edir ki, Fələstinin azadlığı uğrunda çalışmaq islam və xristianlığın müqəddəs məkanlarının qurtuluşu, o cümlədən insanlığın azadlığı uğrunda çalışmaqdır. Həmçinin tələb edir ki, Yer üzündə Allah adının hörməti qorunmalıdır. Çünki sionizm öz davranışları ilə bu ada xələl gətirir.

10 iyul: İslam Düşüncəsi Konfransında iştirak etmək üçün Əlcəzairin Tizi-Uzu şəhərinə səfər edir. Bu konfransda “İslam qanunvericiliyinin ruhu” adlı məqalə ilə çıxış edir. Bir sıra görkəmli sünni alimləri İmam Musa Sədrin görüşləri barədə tənqidlər irəli sürüb, o da bu tənqidlərlə bağlı cavablarını dilə gətirir.

İmam Musa Sədr; mətbuat konfransı, 1 yanvar, 1974-cü il. Şəkildə Şeyx Məhəmməd Yaqub və cənab Nəbih Birri də müşahidə edilir.

1974

17 mart: Bəəlbək şəhərində ümumxalq mitinqinə çağırış edir. Burada yüz min nəfər insan İmam Musa Sədrlə birgə and içir ki, Livanda dinindən və bölgəsindən asılı olmayaraq bir nəfər də olsa, yoxsul bir insan qalacağı təqdirdə geri çəkilməyəcəklər. Bu mitinq “Məhrumlar Hərəkatı”nın yaranması ilə nəticələnir.

5 may: Sur şəhərində növbəti ümumxalq mitinqinə çağırış edir. Burada yüz əlli min nəfər insan toplaşaraq bütün məhrumların haqlarının təmin olunmasını tələb edirlər.

İyun: Mərakeşə səfər edərək oranın tanınmış şəxsiyyəti Əllal əl-Fasinin cənazə mərasimində iştirak edir. Bu

*İmam Musa Sadr;
Sur şəhərində təşkil
olunmuş mitinq, 5
may, 1974-cü il.*

səfərdə Mərakeş kralı II Həsən və ölkənin digər səlahiyyətli şəxsləri ilə görüşüb, elmi və mədəni müəssisələri ziyarət edir.

20 noyabr: Livanın bütün etnik və dini qruplarını təmsil edən 191 nəfər ziyalının imzası ilə “Ziyalılar Sənədi”nin yayımlanmasına təşəbbüs göstərir.

1975

19 fevral: Beyrut Kapuçinlər Kilsəsinin dəvəti ilə katoliklərin böyük pəhrizə başlama ayinində iştirak edir və pəhrizə başlama moizəsini oxuyur. Bu, tarixdə misli görülməmiş bir hadisə idi.

14 aprel: Livan vətəndaş müharibəsinin başlanmasından sonra fitnə alovunu söndürmək və ölkədəki vəziyyəti sakitləşdirmək

məqsədlə gərgin fəaliyyətə başlayır, ard-arda bəyanatlar yayaraq düşmənin təxribat planları barədə xəbərdarlıq edir, livanlıları vətənin keşiyində durmağa səsləyir. Həmçinin Fələstin inqilabının onun üçün xüsusi yeri olduğunu vurğulayaraq fələstinliləri Livan vətəndaş müharibəsinə daxil olmamağa çağırır.

20 aprel: Milli Dialoq Komitəsinin yaradılması istiqamətində tədbirlər görür. Bu komitənin ümumi istiqamətini birgəyaşayışın təmini, həmçinin islahatlar və Fələstin inqilabının müdafiəsində dialoq və demokratik vasitələrə əsaslanmaq təşkil edirdi.

İmam Musa Sədr; Livan vətəndaş müharibəsinə etiraz məqsədilə əs-Səfa məscidində aclıq aksiyası, 1975-ci ilin yayı.

27 iyun: Livan vətəndaş müharibəsinin davam etməsinə etiraz məqsədilə Beyrutdakı əl-Amiliyyə Təhsil Kompleksində yerləşən əs-Səfa Məscidində aclıq aksiyasına başlayaraq ibadət və oruc tutmaqla məşğul olur. Beş gündən sonra milli koalisiya hökumətinin qurulması və özünün xalqla bağlı tələblərinin qəbul edilməsindən sonra aksiyanı dayandırır. Bundan sonra isə əl-Bəqa vilayətinin əl-Qaa, Deyr əl-Əhmər və Şlifə kəndlərini mühasirədən azad edib, sektarian qarşıdurmanı yatırımaq məqsədilə həmin bölgələrə səfər edir.

7 iyul: Bir mətbuat konfransında Əməl (Livan Müqavimət Qrupları) Hərəkatının qurulduğunu elan edir. Bu hərəkat vətənin və insanlığın azadlığına dəstək məqsədilə yaradılmışdı.

4 oktyabr: Livanın bütün dini konfessiya liderlərinin iştirakı ilə Dini Liderlərin Konfransını təşkil edir.

*İmam Musa Sədr; Əmir
Abdullah bin Əbdüləzizlə
(vəliəhd olmazdan qab-
aq), Ər-Riyad, 12 dekabr,
1976-cı il.*

12

1976

31 mart: Suriya liderləri ilə Fələstin müqavimət liderləri arasında fikir yaxınlığı yaratmaq üçün ciddi əmək sərf edir. Bu yaxınlığın onların gələcəyini müəyyən etdiyini, qarşıdurmanın isə Livanın tənəzzülünə, müqavimətin zəifləməsinə və nəticədə, Suriya ilə Fələstinin də zərər görməsinə gətirib çıxaracağını bildirir.

14 may: Armun kəndində baş tutan Livan İslam Sammitinin görüşlərində iştirak edir. Sammit “Konstitusiya Sənədi”ni dəstəklədiyini elan edir. Bu sənəd Livanda sülh və milli həmrəyliyin başlanğıcı kimi qiymətləndirilir.

23 may: Livanın bölgələrində yerli özünüidarəetməyə kəskin etiraz edir və bunun rəsmi təşkilat və qurumların aradan getməsinə, inancılı kütlələrin qazandığı nailiyyətlərin itməsinə və ölkənin bölünməsi ilə nəticələnən separatçı bir zehniyyətin formalaşmasına səbəb olduğunu bildirir.

Oktyabr: Livan vətəndaş müharibəsini dayandırmaq məqsədilə Ərəb liderləri ilə birgə gərgin əmək sərf edir. Bunun nəticəsində isə oktyabrın

16-sı ər-Riyad Konfransı, oktyabrın 25-i Qahirə Sammiti baş tutur və Ərəb Sülhməramlı Qüvvələri Livana daxil olur.

1977

17 yanvar: Bir daha Livanın dünya üçün mədəni bir qaçılmazlıq olduğunu vurğulayır və qeyd edir ki, Livandakı birgəyaşayış bu ölkənin spesifik özəlliyidir, eləcə də sülh və barış islamla xristianlığın tarixi alın yazısıdır.

11 may: İctimai və siyasi islahat sahəsində təklif planı təqdim edir. Bu plan birgəyaşayışın qorunması və sionizm təhlükəsi ilə qarşı-qarşıya olmanı nəzərə almaqla ölkə və onun qurumlarının yenidən bərpasını tələb edirdi. Burada həmçinin qeyd olunurdu ki, Livan bütün vətəndaşlarının son vətənidir.

14 avqust: Dr. Əli Şəriətinin şəhid edilməsinin qırxıncı günü münasibətilə təşkil olunan mərasimdə iştirak edərək çıxış edir.

İmam Musa Sədr; Həzrət Zeynəbin müqəddəs məqbərəsində Dr. Əli Şəriətinin cənazə namazı, Dəməşq, 1977-ci ilin yayı.

*İmam Musa Sədr;
Beyrut Beynəlxalq
Hava Limanı.*

1978

25 avqust: İsrailin Livana hücumunun ardından periodik səfərlər çərçivəsində BMT Təhlükəsizlik Şurasının 425 sayılı qətnaməsinin icrası və Cənubi Livan böhranına son qoyulması məqsədilə ərəb liderləri ilə görüşlər təşkil edir. Bu səfərlərin davamı olaraq Liviya rəsmilərinin dəvəti ilə avqustun 25-i Şeyx Məhəmməd Yaqub və Seyid Abbas Bədrəddin adlı iki livanlı səfər yoldaşı ilə bu ölkəyə gəlirlər və avqustun 31-i günorta radələrindən etibarən oğurlanaraq itkin düşürlər. Liviya qonaqlarının öz ərazisini tərk edərək İtaliyaya getdiyini iddi etsə də, İtaliya və Livanın məhkəmə orqanları uzun təhqiqatdan sonra iddianı rədd edib və bu üç nəfərdən hər hansı birinin İtaliyanın hava, quru və su sərhədlərinin biri vasitəsilə bu ölkəyə daxil olmasını təkzib ediblər.